

УДК 35.072:354.7:351.82

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.5.38>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Шуть А.О.,

*викладачка кафедри цивільної безпеки,
охорони праці, геодезії та землеустрою
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0002-6166-5802*

Лашко Є.Є.,

*кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри цивільної безпеки,
охорони праці, геодезії та землеустрою
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0001-9691-4648*

Резнік Д.В.,

*кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри цивільної безпеки,
охорони праці, геодезії та землеустрою
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0003-1258-6136*

Шуть А.О., Лашко Є.Є., Резнік Д.В. Євроінтеграційний вектор розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки.

Проаналізовано особливості євроінтеграційного вектору розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки України, визначено основні тенденції, проблеми та перспективи гармонізації національної системи цивільної безпеки із стандартами Європейського Союзу для підвищення ефективності державної політики у сфері безпеки населення. Дослідження побудоване на комплексному методологічному підході, який передбачає інтеграцію теоретичних, аналітичних та емпіричних методів з метою всебічного вивчення євроінтеграційного вектору розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки України. Євроінтеграційний вектор розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки України є складним, багаторівневим і системним процесом, який охоплює правові, інституційні та управлінські трансформації. Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС, участь у європейських механізмах реагування на надзвичайні ситуації, впровадження принципів «доброго врядування» та цифрових технологій формують нову парадигму забезпечення цивільної безпеки в Україні. Незважаючи на наявні проблеми – інституційну інерцію, ресурсні обмеження та складні безпекові умови, зумовлені війною – обраний євроінтеграційний курс є стратегічно правильним і відкриває можливості для побудови сучасної, ефективної та стійкої системи цивільної безпеки, що відповідатиме потребам суспільства й найкращим європейським практикам. Запропоновані рекомендації мають універсальний характер і можуть застосовуватися у різних сферах державної діяльності, що регулюються нормативно-правовими актами. Виявленні прогалини і слабкі місця у системі державного управління цивільною безпекою, що дозволяє оптимізувати процеси прийняття рішень, планування та реагування на надзвичайні ситуації. Окреслені проблеми які необхідно усунути для гармонізації національного законодавства з міжнародним. Розглянуто державне управління цивільною безпекою в Україні з точки зору євроінтеграції. Узагальнено правові, інституційні та управлінські аспекти реформ, виявлено слабкі місця системи та запропоновано

можливі рішення для їх покращення. Особлива увага приділяється впровадженню європейських стандартів, цифрових технологій та підвищенню кваліфікації персоналу.

Ключові слова: євроінтеграція, державне управління, цивільна безпека, законодавство, правовий режим, сучасні виклики.

Shut A.O., Lashko Ye.Ye., Rieznik D.V. Development and research of the functional possibilities of the automated fuzzy indoor air quality management system of production premises.

To analyze the features of the European integration vector of the development of public administration in the field of civil security of Ukraine, to identify the main trends, problems and prospects for harmonizing the national civil protection system with the standards of the European Union to increase the effectiveness of state policy in the field of public security. The study is built on a comprehensive methodological approach, which involves the integration of theoretical, analytical and empirical methods in order to comprehensively study the European integration vector of the development of public administration in the field of civil security of Ukraine. The European integration vector of the development of public administration in the field of civil security of Ukraine is a complex, multi-level and systemic process that encompasses legal, institutional and managerial transformations. Adaptation of national legislation to EU standards, participation in European emergency response mechanisms, implementation of the principles of «good governance» and digital technologies form a new paradigm for ensuring civil security in Ukraine. Despite the existing problems – institutional inertia, resource constraints, and complex security conditions caused by the war – the chosen European integration course is strategically correct and opens up opportunities for building a modern, effective, and sustainable civil security system that will meet the needs of society and best European practices. The proposed recommendations are universal in nature and can be applied in various areas of state activity regulated by regulatory legal acts. Identifying gaps and weaknesses in the civil security state management system allows optimizing decision-making, planning, and emergency response processes. The problems that need to be eliminated to harmonize national legislation with international law are outlined. The civil security state management in Ukraine is considered from the perspective of European integration. The legal, institutional, and managerial aspects of the reforms are summarized, the weaknesses of the system are identified, and possible solutions for their improvement are proposed. Special attention is paid to the implementation of European standards, digital technologies, and improving the skills of personnel.

Key words: European integration, public administration, civil security, legislation, legal regime, modern challenges.

Постановка проблеми. сучасні безпекові виклики, зумовлені збройною агресією проти України, зростанням техногенних, природних та комбінованих загроз, актуалізують необхідність глибокої трансформації системи державного управління у сфері цивільної безпеки. Українська модель цивільного захисту протягом тривалого часу базувалася переважно на реактивних підходах, що були недостатньо ефективними в умовах високої динамічності ризиків та масштабності кризових явищ. Натомість сучасні європейські стандарти управління ризиками передбачають превентивність, проактивне планування, міжвідомчу інтеграцію та опору на принципи стійкості (resilience).

Водночас, вступ України до Європейського Союзу та виконання Угоди про асоціацію вимагають гармонізації законодавства, модернізації інституційної структури та імплементації інноваційних моделей управління цивільною безпекою відповідно до норм ЄС. Проте вітчизняна система державного управління у сфері цивільної безпеки все ще перебуває у процесі реформування, характеризується фрагментарністю нормативної бази, недостатнім рівнем координації між суб'єктами забезпечення безпеки, обмеженою цифровізацією процесів моніторингу та реагування.

Таким чином, постає наукова проблема – необхідність комплексного дослідження євроінтеграційного вектору розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки з метою визначення напрямів, механізмів та інструментів його адаптації до стандартів Європейського Союзу. Актуальність проблеми зумовлена як внутрішніми реформами, так і зовнішніми зобов'язаннями України у сфері безпеки, що потребують системних рішень та науково обґрунтованих підходів до модернізації національної моделі цивільної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі проблематика розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки в контексті євроінтеграції висвітлюється

у працях українських та зарубіжних дослідників. Значний внесок у вивчення еволюції систем цивільного захисту європейських держав зробив С. Кривошликов, який у своїй роботі дослідив становлення та розвиток моделей цивільного захисту в країнах ЄС. Використовуючи системний і порівняльний аналіз, він показав відмінності в організаційній структурі та механізмах реагування на надзвичайні ситуації [1]. Питання міжнародно-правового співробітництва України та Європейського Союзу у сфері безпеки досліджували І.В. Яковійк та О. Шеплякова [2]. Автори аналізують правові механізми взаємодії та напрями адаптації українського законодавства до стандартів ЄС.

Сучасні загрози цивільній безпеці, зокрема гібридного характеру, досліджували Т. Ковальчук, О. Корістин та Н. Свиридюк. Використовуючи SWOT-аналіз та аналітичні методи, вони визначають ключові проблеми функціонування управлінських структур цивільної безпеки в Україні [3]. Питання підвищення стійкості цивільних систем ЄС до надзвичайних ситуацій розкрив А. Яцук. Він пропонує модель «resilience» («стійкість»), яку можна застосувати для оцінки та модернізації української системи цивільної безпеки [4]. Дослідження інноваційних цифрових рішень у сфері інформаційної безпеки провели Я. Ізмаїлов та І. Єгорова. Використовуючи контент-аналіз і порівняльний метод, автори вивчають можливості перенесення європейських практик до українських умов [5]. Єлизавета Петухова у роботі аналізує євроінтеграційний курс України та його вплив на безпекову сферу [6]. І. Грушко формує концептуальні засади розуміння механізмів державного управління безпекою в умовах євроінтеграції [7].

Метою дослідження є комплексне теоретичне та прикладне обґрунтування євроінтеграційного вектору розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки України, визначення механізмів, інституційних трансформацій та управлінських інструментів, необхідних для гармонізації національної системи цивільної безпеки з нормативами та практиками Європейського Союзу, а також формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ризиками, стійкості суспільства та здатності держави реагувати на сучасні комплексні загрози.

Матеріали дослідження. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Аналіз, синтез, індукція та дедукція застосовувалися для опрацювання теоретичних засад і формування цілісного бачення розвитку державного управління цивільною безпекою. Системний та структурно-функціональний підходи дали змогу розглянути систему цивільної безпеки як взаємопов'язаний комплекс органів, функцій і механізмів. Порівняльно-правовий та інституційний методи використано для аналізу відповідності української моделі європейським стандартам, визначення розбіжностей та напрямів гармонізації. SWOT-аналіз, ризик-орієнтований підхід та елементи сценарного прогнозування дозволили оцінити сучасні виклики, потенціал розвитку та наслідки імплементації норм ЄС.

Однією з ключових передумов реалізації євроінтеграційного курсу України є гармонізація національного законодавства із законодавством Європейського Союзу у сфері безпеки та захисту населення.

В основі правового регулювання державної політики у сфері цивільної безпеки лежать такі нормативні документи України, як Конституція України (ст. 3, 16, 17) – закріплює пріоритет захисту життя і здоров'я громадян як найвищу соціальну цінність [8]; Кодекс цивільного захисту України – базовий нормативно-правовий акт, що визначає правові та організаційні засади функціонування єдиної державної системи цивільного захисту [9]; Закон України «Про національну безпеку України» – закріплює основні принципи та напрямки забезпечення національної безпеки, до яких належить і цивільна безпека. Це включає захист населення, інфраструктури та критично важливих об'єктів від різноманітних загроз (техногенних, природних, терористичних, кібератак тощо) [10]; Закон України «Про правовий режим воєнного стану» – визначає порядок функціонування органів державного управління під час воєнного стану, включно з заходами щодо цивільного захисту, мобілізації ресурсів та забезпечення безпеки населення. У рамках євроінтеграції це дозволяє адаптувати українські процедури до стандартів ЄС щодо управління кризовими ситуаціями та оперативного реагування [11]; Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» – встановлює чітку систему повноважень та механізмів взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування та служб цивільного захисту. Це сприяє формуванню прозорої та ефективної системи управління, що узгоджується з принципами ЄС щодо децентралізованого, але скоординованого підходу до кризового реагування [12]; Стратегія національної безпеки України – визначає пріоритети держави у сфері забезпечення безпеки населення, критичної інфраструктури

ри, енергетики та інформаційного простору [13]. Це створює основу для ефективного управління ризиками та кризовими ситуаціями, підвищує стійкість державних структур і забезпечує захист населення – ключові завдання цивільної безпеки; нормативні акти Кабінету Міністрів України та ДСНС України.

Система державного управління у сфері цивільної безпеки є невід’ємною складовою національної безпеки кожної держави. Вона покликана забезпечити захист населення, територій, довкілля та об’єктів критичної інфраструктури від надзвичайних ситуацій природного, техногенного та воєнного характеру. В умовах сучасних глобальних викликів – кліматичних змін, техногенних катастроф, гібридних загроз і воєнних дій – значення ефективної моделі управління цивільною безпекою істотно зростає.

У європейському контексті цивільна безпека розглядається не лише як реакція на надзвичайні ситуації, а як комплексний процес, що включає попередження ризиків, прогнозування загроз, планування реагування та розбудову стійкості суспільства (resilience). Саме цей підхід закладено в європейських стратегіях безпеки та документах ЄС, які ґрунтуються на принципах превентивності, інтегрованості, міжвідомчої координації й орієнтації на потреби громадян.

Для України євроінтеграційний вектор розвитку означає не тільки формальне наближення законодавства до європейських норм, але й переосмислення самої філософії управління цивільною безпекою. Відбувається поступовий перехід від командно-адміністративної моделі, що домінувала в радянський період, до демократичної моделі, в основі якої – прозорість, підзвітність, децентралізація, партнерство держави і суспільства.

Методологічною основою таких змін є концепція «доброго врядування» (good governance), яка передбачає дотримання принципів верховенства права, участі громадян у прийнятті рішень, ефективності, неупередженості та підзвітності органів влади. Впровадження цих принципів у сферу цивільної безпеки створює умови для формування нової якісної моделі державного управління відповідно до європейських стандартів.

Одним із ключових напрямів євроінтеграційних процесів у сфері цивільної безпеки є гармонізація національного законодавства з правом Європейського Союзу (*acquis communautaire*). Цей процес передбачає поетапне узгодження українських нормативно-правових актів із директивами, регламентами, рекомендаціями та стандартами ЄС у галузі цивільного захисту, управління ризиками та реагування на надзвичайні ситуації.

Україна вже здійснила низку важливих кроків у цьому напрямі. Зокрема, було прийнято Кодекс цивільного захисту України, який заклав основу для реформування системи, визначив повноваження суб’єктів цивільного захисту та впровадив низку сучасних принципів управління безпекою. Водночас у контексті євроінтеграції виникає необхідність подальшої адаптації цього документа до стандартів ЄС, зокрема в частині: запровадження європейських підходів до оцінки ризиків; удосконалення механізмів раннього попередження; інтеграції механізмів кризового менеджменту; приведення у відповідність екологічних норм та стандартів техногенної безпеки.

Особливе значення для України має приєднання до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу (EU Civil Protection Mechanism), який сприяє оперативному обміну інформацією, мобілізації сил та засобів у разі масштабних надзвичайних ситуацій. Гармонізація нормативної бази у цьому напрямі відкриває нові можливості для міжнародної співпраці та підвищує здатність України протистояти транснаціональним загрозам.

Водночас існує низка проблем, що стримують цей процес: фрагментарність правового регулювання; недостатня узгодженість між відомчими нормативними актами; повільність імплементації нових стандартів на регіональному рівні; нестача фінансування на повну реалізацію реформ.

Вирішення цих проблем вимагає системного підходу та активізації координаційної ролі центральних органів виконавчої влади.

Євроінтеграційний вектор розвитку безпосередньо впливає на структуру та функціонування органів державної влади, відповідальних за цивільну безпеку. Важливим напрямом реформування є інституційне зміцнення таких органів, як Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), органи місцевого самоврядування та регіональні підрозділи цивільної оборони.

Європейський досвід доводить, що ефективність системи цивільної безпеки значною мірою залежить від: децентралізації повноважень; чіткої вертикалі відповідальності; налагодженої міжвідомчої взаємодії; активної участі місцевих громад у процесах забезпечення безпеки.

У рамках реформи децентралізації в Україні об'єднані територіальні громади отримали більше повноважень у сфері реагування на надзвичайні ситуації. Проте на практиці це часто супроводжується нестачею ресурсів, кадрів і необхідної інфраструктури. Саме тому однією з пріоритетних задач є посилення матеріально-технічної бази, підготовка фахівців нового покоління та розвиток системи навчання населення з питань безпеки.

Окремої уваги потребує процес цифрової трансформації. У країнах ЄС активно впроваджуються цифрові платформи для моніторингу загроз, аналізу ризиків і управління кризовими ситуаціями. Інтеграція таких інструментів в українську систему дасть змогу: автоматизувати процеси збору й обробки інформації; підвищити швидкість реагування; забезпечити прозорість управлінських рішень; створити єдину базу даних про загрози та надзвичайні ситуації.

Цифровізація в поєднанні з європейськими принципами стратегічного управління стане важливим фактором модернізації державного управління у сфері цивільної безпеки.

Говорячи про поняття «цивільна безпека» варто зазначити, що в українських термінологічних словниках відсутнє його визначення. Натомість запропоноване визначення безпеки суспільства, яка розглядається як один із ключових сегментів національної безпеки – це захищеність суспільства від інцидентів, надзвичайних ситуацій та катастроф, спричинених навмисними та ненавмисними діями людини, небезпечними природними явищами й технічними несправностями, та реагування на них [14].

Проаналізувавши нормативно-правові акти й термінологічні словники пропонується визначення «цивільної безпеки» – складова національної безпеки, спрямована на забезпечення захищеності населення і територій від інцидентів та надзвичайних ситуацій природного, техногенного або антропогенного походження шляхом підготовки фахівців, здатних здійснювати аналіз загроз, планувати та реалізовувати комплекс превентивних і реагуювальних заходів, а також організовувати локалізацію, ліквідацію надзвичайних ситуацій та подолання їх наслідків.

Сама ж система державного управління цивільною безпекою включає комплекс органів, структур і процедур, які забезпечують прогнозування, запобігання, реагування та відновлення після надзвичайних ситуацій.

В умовах євроінтеграційного розвитку особлива увага приділяється впровадженню європейських стандартів цивільного захисту, дотриманню принципів пропорційності обмежень прав і свобод громадян, а також інтеграції національної системи управління кризами у європейський безпековий простір.

Сама ж система управління цивільною безпекою в Україні включає:

- Центральні органи влади, які визначають стратегічні пріоритети і координують діяльність у сфері цивільного захисту: Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), Міністерство оборони;
- Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які відповідають за реалізацію державної політики на рівні регіонів та населених пунктів.
- Спеціалізовані служби цивільного захисту, що здійснюють безпосереднє реагування на надзвичайні ситуації, рятувальні роботи та відновлення після криз.
- Міжнародні та міжвідомчі механізми співпраці, що включають участь у програмах ЄС з цивільного захисту, обмін інформацією та досвідом.

Для постійного забезпечення цивільної безпеки органи державного управління мають виконувати ряд функцій. Превентивна функція – прогнозування загроз та ризиків, оцінка їх потенційного впливу на населення та критичну інфраструктуру. Регуляторна функція – створення нормативно-правової бази для забезпечення безпеки та координації дій органів влади. Організаційна функція – формування структур управління, розподіл повноважень і ресурсів. Оперативна функція – безпосереднє реагування на надзвичайні ситуації, управління кризовими процесами. Контрольна функція – оцінка ефективності заходів, контроль за дотриманням стандартів безпеки та міжнародних норм.

Незважаючи на значні досягнення, система державного управління цивільною безпекою має низку слабких місць (табл. 1).

Таблиця 1. Методологічний аналіз прогалин у системі державного управління цивільною безпекою

№	Проблема	Причина	Можливе рішення
1	Недостатня гармонізація законодавства з європейськими стандартами	Частина нормативних актів застаріла або не відповідає директивам ЄС; відсутня єдина система класифікації надзвичайних ситуацій	Провести аудит законодавства, адаптувати українські норми до стандартів ЄС, створити єдину систему класифікації ризиків
2	Фрагментованість управлінських структур	Дублювання повноважень між центральними органами та органами місцевого самоврядування	Створити єдиний координаційний центр для цивільної безпеки, чітко розподілити повноваження та відповідальність
3	Низький рівень матеріально-технічного забезпечення	Обмежене фінансування; застаріла техніка	Модернізувати технічне оснащення, забезпечити служби сучасними засобами оповіщення та обладнанням для реагування
4	Недостатня підготовка персоналу	Відсутність системного навчання, мало тренінгів та симуляцій	Розробити програми навчання, тренінги та симуляційні вправи з урахуванням європейських стандартів кризового управління
5	Обмежена цифровізація та інтеграція даних	Відсутність сучасних ІТ-систем для моніторингу та прогнозування	Впровадити інтегровані цифрові платформи для збору даних, аналізу ризиків та координації дій у реальному часі
6	Низька довіра населення та слабка комунікація	Недостатня прозорість дій органів влади, відсутність ефективного інформування	Створити систему прозорого інформування населення, комунікаційні платформи для поінформованості та участі громадян
7	Обмежена інтеграція з міжнародними структурами	Відсутність чіткої системи імплементації європейських рекомендацій	Розробити механізми інтеграції з європейськими програмами цивільного захисту, навчальні обміни та спільні тренування

Система державного управління цивільною безпекою є ключовим інструментом забезпечення національної безпеки. Реформування цієї системи з урахуванням європейських стандартів і практик дозволяє підвищити ефективність управління кризами, посилити захист населення та інтегрувати Україну у європейський безпековий простір. Реалізація зазначених рекомендацій дозволить: підвищити ефективність системи державного управління цивільною безпекою; інтегрувати українські практики у європейські механізми кризового управління; зміцнити захист населення та критичної інфраструктури; підвищити професійну компетентність персоналу та довіру громадян до органів влади.

Висновки. Отже, проведений аналіз підтвердив, що євроінтеграційний вектор розвитку державного управління у сфері цивільної безпеки України є об'єктивно зумовленим та методологічно виправданим процесом, який охоплює взаємопов'язані правові, інституційні та управлінські трансформації. Сутність цих змін полягає не лише у формальному наближенні національного законодавства до норм ЄС, а у перебудові всієї моделі управління ризиками, переході від реактивної парадигми до превентивної, заснованої на оцінці небезпек, прогнозуванні та стратегічному плануванні.

Адаптація нормативно-правової бази, зокрема положень Кодексу цивільного захисту України, до аспис Європейського Союзу, а також участь у європейських механізмах цивільного захисту формують передумови для уніфікації процедур, підвищення сумісності систем реагування та інтеграції у міжнародний безпековий простір. Водночас впровадження принципів «доброго врядування» та цифрових технологій забезпечує якісно новий рівень прозорості, координації та ефективності управлінських рішень у сфері цивільної безпеки.

Визначені у дослідженні проблеми – інституційна інерція, фрагментарність управлінських структур, недостатня цифровізація, ресурсні обмеження та ускладнення, пов'язані з умовами во-

енного часу – мають системний характер і вимагають комплексного підходу до їх усунення. Однак вони не нівелюють стратегічної правильності обраного курсу. Навпаки, саме європейський напрямок розвитку створює можливості для модернізації технічного забезпечення, підвищення професійної підготовки персоналу, удосконалення механізмів моніторингу та реагування на надзвичайні ситуації.

Таким чином, євроінтеграція у сфері цивільної безпеки виступає не лише зовнішньополітичним орієнтиром, а внутрішньою необхідністю, що забезпечує формування сучасної, стійкої та ефективної системи державного управління, здатної протистояти комплексним загрозам та відповідати європейським стандартам захисту населення і територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кривошликов С. (2019). Генезис систем цивільного захисту в державах-членах ЄС: державно-адміністративна перспектива. *Вишеградський журнал з прав людини*. URL: https://journals.urau.ua/journal-vjhr/article/view/336830?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 14.11.2025).
2. Яковійк І.В., та Шеплякова Е. (2018). Міжнародно-правове співробітництво між Україною та ЄС у розбудові сучасної системи європейської безпеки. *Проблеми законності*. URL: https://plaw.nlu.edu.ua/article/view/129444?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 18.11.2025).
3. Ковальчук Т.І., Користін О.Ю., та Свиридчук Н.П. (2019). Гібридні загрози в секторі цивільної безпеки в Україні. *Проблеми законності*. URL: https://plaw.nlu.edu.ua/article/view/180550?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025).
4. Якух А. (2024). Захист Європи: зміцнення стійкості через цивільну готовність. *Politeja*. URL: https://journals.akademicka.pl/politeja/article/view/6391?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025).
5. Ізмайлов Ю., та Єгорова І. (2023). Можливості адаптації досвіду ЄС в галузі інформаційної безпеки до умов України. *Економіка та технічна інженерія*. URL: https://ete.org.ua/index.php/journal/article/view/75?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 13.11.2025).
6. П'єтухова Е. (2025). Європейський інтеграційний курс України: реалізація національних інтересів та сучасні виклики. *Схід*. URL: https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/339599?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025).
7. Грушко І. (2021). Концепція безпеки в інтеграційних процесах країн Європейського Союзу. *Журнал політології та безпекових досліджень*. URL: https://psssj.eu/index.php/ojsdata/article/view/45?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025).
8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 12.11.2025).
9. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.202, № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5403-17> (дата звернення 14.11.2025).
10. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018, № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19> (дата звернення 14.11.2025).
11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015, № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19> (дата звернення 12.11.2025).
12. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000, № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1550-14> (дата звернення 13.11.2025).
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020, № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/392/2020> (дата звернення 20.11.2025).
14. ДСТУ EN ISO 22300:2017. Безпека суспільства. Словник термінів (EN ISO 22300:2014, IDT; ISO 22300:2012, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2017. URL: <https://surl.li/tzcmr> (дата звернення 20.11.2025).